

حقوق تجارت

جلد نهم

اقسام شرکتهای تجاری

طبق قانون اشخاص حقوقی و شرکتهای تجاری ۱۳۹۲

تألیف

دکتر حسین خزاعی

استاد پایه پنج دانشگاه تهران

دکتری دولتی حقوق تجارت بین الملل از دانشگاه پاریس

انتشارات جنگل

سرشناسه
عنوان قراردادی
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی
یادداشت
یادداشت
موضوع
موضوع
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

خزاعی، حسین، ۱۳۲۷-
ایران. قوانین و احکام
: حقوق تجارت جلد نهم اقسام شرکت‌های تجاری، طبق قانون اشخاص حقوقی و
شرکت‌های تجاری ۱۳۹۲ / حسین خزاعی.
تهران: نشر جنگل، جاودانه، ۱۳۹۴-
ص ۳۳۶
ج. ۹: ۹-۲۵۴-۳۱۶-۶۰۰-۹۷۸
فایا
: کتاب حاضر به عنوان منبع درسی دانشگاهی تألیف شده است همچنین شامل
سؤال‌های تستی حقوق تجارت نیز می‌باشد.
: کتابنامه.
: حقوق تجارت -- ایران
: قانون تجارت -- ایران
: ۱۳۸۵ ح ۷/خ ۴/۹۲۰ KM
: ۳۴۶/۵۵۰۷
: ۱۴۶۶۲-۸۵ م

سپهر
چون

عنوان کتاب: حقوق تجارت جلد نهم / (اقسام شرکت‌های تجاری طبق قانون اشخاص
حقوقی و شرکت‌های تجاری ۱۳۹۲)
تألیف: دکتر حسین خزاعی
ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
ناظر فنی: امین لشکری
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۴
قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹-۲۵۴-۳۱۶-۶۰۰-۹۷۸

[http:// www.junglepub.org](http://www.junglepub.org)
[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰
۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

مقدمه

باب اول: شرکت‌های سرمایه

- ۱..... نوشتار اول - شرکت سهامی
- ۱..... فصل اول - معرفی شرکت سهامی
- ۲..... مبحث اول - اوصاف شرکت سهامی
- ۲..... الف - تعریف
- ۳..... ب - تاریخ حقوق
- ۴..... ج - وضعیت کنونی
- ۶..... مبحث دوم - خصوصیات شرکت سهامی
- ۶..... الف - وصف تجاری
- ۷..... ب - اسم شرکت سهامی
- ۸..... ج - تعداد سهامداران
- ۹..... د - نقص سرمایه و سرمایه شرکت سهامی
- ۱۱..... مبحث سوم - اسناد و مدارک تشکیل شرکت
- ۱۱..... الف - اظهارنامه
- ۱۳..... ب - طرح اساسنامه
- ۱۵..... ج - طرح اعلامیه پذیرهنویسی
- ۱۵..... ۱ - تهیه طرح
- ۱۷..... ۲ - انتشار اعلامیه پذیرهنویسی
- ۲۰..... د - نقص سرمایه و عدم تشکیل شرکت
- ۲۱..... فصل دوم - تأسیس شرکت سهامی
- ۲۱..... مبحث اول - تشکیل مجمع عمومی مؤسس

۲۲.....	الف- دعوت مجمع عمومی مؤسس
۲۲.....	ب- دستور مجمع عمومی مؤسس
۲۴.....	ج- ارزیابی آورده غیرنقدی
۲۴.....	۱- بحث پیرامون آورده غیرنقدی
۲۵.....	۲- عدم تصویب آورده غیرنقدی
۲۶.....	مبحث دوم- تشکیل شرکت
۲۷.....	الف- پایان دوران تشکیل شرکت
۲۷.....	ب- ثبت شرکت و تولد شخص حقوقی
۲۸.....	ج- محو ماهیت قراردادی شرکت سهامی
۲۹.....	د- تضمین تشکیل قانونی شرکت سهامی
۲۹.....	۱- ضمانت اجرای حقوقی
۲۹.....	اول- ممنوعیت معامله
۳۱.....	دوم- ابطال بعضی از معاملات
۳۲.....	سوم- مطالبه خسارت شرکت
۳۳.....	۲- ضمانت اجرای کیفری
۳۴.....	فصل سوم- تداوم حیات شرکت سهامی
۳۵.....	مبحث اول- تداوم در تصمیم گیری
۳۷.....	مبحث دوم- تداوم در مدیریت
۳۸.....	مبحث سوم- تداوم کنترل و نظارت
۳۹.....	فصل چهارم- مراجع اتخاذ تصمیم شرکت سهامی
۴۰.....	مبحث اول- مجمع عمومی فوق العاده
۴۰.....	الف- دعوت از مجمع عمومی و موعد آن
۴۰.....	ب- موضوع دعوت یا صلاحیت مجمع
۴۰.....	۱- تغییر اساسنامه
۴۰.....	اول- تغییر مشروط
۴۱.....	دوم- تغییر ممنوع
۴۲.....	سوم- تغییر با اتفاق آراء

۴۳.....	۲- انحلال زودرس
۴۳.....	ج- دعوت از مجمع عمومی
۴۴.....	د- موعد تشکیل
۴۵.....	ه- حد نصاب
۴۵.....	مبحث دوم- مجمع عمومی عادی
۴۶.....	الف- تشکیل مجمع عمومی
۴۷.....	۱- تشکیل سالانه
۴۷.....	۲- دعوت نابهنگام
۴۸.....	ب- حق حضور اعضاء
۵۰.....	ج- اداره مجمع عمومی عادی
۵۲.....	د- دستور کار مجمع عمومی
۵۳.....	ه- حد نصاب و اتخاذ تصمیم
۵۴.....	مبحث سوم- تضمین تشکیل درست مجمع عمومی عادی
۵۵.....	الف- مسئولیت مدنی
۵۷.....	ب- مسئولیت کیفری
۵۷.....	فصل پنجم- مدیریت شرکت سهامی
۵۷.....	بخش اول- مدیران
۵۷.....	مبحث اول- هیأت مدیره
۵۸.....	الف- انتخاب مدیران
۵۸.....	۱- تعداد اعضاء هیأت مدیره
۵۹.....	۲- تعیین و تغییر مدیران
۶۰.....	ب- مدیر نماینده شخص حقوقی
۶۱.....	مبحث دوم- وضعیت حقوقی مدیران
۶۲.....	الف- ضرورتها
۶۳.....	ب- ممنوعیتها
۶۳.....	ج- محدودیتها
۶۵.....	د- رقابت نامشروع

۶۵.....	مبحث سوم- وظایف و اختیارات مدیران
۶۵.....	الف- وظائف
۶۸.....	ب- اختیارات هیأت مدیره
۶۹.....	ج- جلسات هیأت مدیره
۷۰.....	د- مزد اعضاء هیأت مدیره
۷۱.....	مبحث چهارم- مسئولیت ها
۷۱.....	الف- مسئولیت مدنی
۷۱.....	ب- مسئولیت کیفری
۷۳.....	بخش دوم- مدیرعامل
۷۳.....	الف- گزینش مدیرعامل
۷۴.....	ب- حقوق مدیرعامل
۷۵.....	ج- اختیارات مدیرعامل
۷۷.....	فصل ششم- بازرسی شرکت سهامی
۷۷.....	مبحث اول- معرفی بازرسان
۷۷.....	الف- انتخاب بازرسان
۸۰.....	ب- وظایف بازرسان
۸۱.....	مبحث دوم- حدود اختیارات
۸۱.....	الف- ممنوعیت های بازرسان
۸۲.....	ب- محدودیت های بازرسان
۸۳.....	ج- مسئولیت بازرسان
۸۳.....	۱- مسئولیت مدنی
۸۴.....	۲- مسئولیت کیفری
۸۵.....	فصل هفتم- سرمایه شرکت سهامی
۸۵.....	بخش اول- سهام
۸۵.....	مبحث اول- خصوصیات سهم
۸۵.....	الف- شکل سهم
۸۷.....	ب- نقل و انتقال سهام

۸۹.....	مبحث دوم- انواع سهم
۹۰.....	الف- گواهینامه موقت سهم
۹۱.....	ب- سهم با نام
۹۱.....	ج- سهم بی نام
۹۲.....	د- سهم ممتاز
۹۳.....	هـ- سهم وثیقه
۹۴.....	مبحث سوم- تبدیل سهام
۹۵.....	الف- تبدیل سهام بی نام به سهام با نام
۹۷.....	ب- تبدیل سهام با نام به سهام بی نام
۹۸.....	مبحث چهارم- حقوق صاحب سهم
۹۸.....	الف- حقوق غیرمالی
۹۸.....	۱- حق مشارکت
۹۹.....	۲- زوال حق مشارکت
۱۰۰.....	ب- حقوق مالی
۱۰۰.....	۱- حق دریافت سود
۱۰۰.....	اول- اندوخته قانونی
۱۰۱.....	دوم- سود قابل تقسیم
۱۰۳.....	۲- حق تقدم در خرید سهام جدید
۱۰۳.....	مبحث پنجم- تعهدات صاحب سهم
۱۰۴.....	الف- تعهد پرداخت مبلغ پرداخت نشده سهم
۱۰۴.....	۱- روش وصول مبلغ پرداخت نشده سهم
۱۰۵.....	۲- ضمانت اجرای عدم پرداخت مبلغ وصول نشده سهم
۱۰۶.....	ب- تعهد قبول سیستم
۱۰۷.....	بخش دوم- اوراق مشارکت و اوراق قرضه
۱۰۷.....	الف- مقایسه اوراق مشارکت با اوراق قرضه
۱۱۱.....	ب- انتشار اوراق مشارکت و اوراق قرضه
۱۱۳.....	بخش سوم- تغییرات سرمایه

قسمت اول - افزایش سرمایه	۱۱۳
مبحث اول - افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود	۱۱۶
مبحث دوم - افزایش سرمایه از طریق صدور سهام جدید	۱۱۹
الف - حق تقدم صاحبان سهام شرکت	۱۲۰
۱ - صدور گواهینامه خرید سهم	۱۲۱
۲ - وصول اضافه ارزش	۱۲۲
ب - سلب حق تقدم	۱۲۳
ج - پذیرهنویسی سهام جدید	۱۲۴
۱ - طرح اطلاعیه پذیرهنویسی سهام جدید	۱۲۴
۲ - انتشار اعلامیه پذیرهنویسی	۱۲۵
۳ - فروش ورقه تعهد خرید سهم جدید	۱۲۵
اول - ورقه تعهد سهم جدید	۱۲۵
دوم - رسیدگی به نتیجه پذیرهنویسی	۱۲۶
د - روش های تأدیه مبلغ اسمی سهام جدید	۱۲۷
۱ - پرداخت مبلغ اسمی به نقد	۱۲۷
۲ - تبدیل مطالبات نقدی به سهم	۱۲۸
۳ - انتقال منابع مالی اتفاقی به سرمایه شرکت	۱۲۸
۴ - تبدیل اوراق بهادار قابل تبدیل به سهم	۱۲۹
قسمت دوم - کاهش سرمایه	۱۳۰
مبحث اول - کاهش اجباری	۱۳۰
مبحث دوم - کاهش اختیاری	۱۳۱
مبحث سوم - ثبت کاهش و افزایش سرمایه	۱۳۲
فصل هشتم - پایان شرکت سهامی	۱۳۴
مبحث اول - تبدیل	۱۳۴
مبحث دوم - انحلال	۱۳۷
الف - انحلال قانونی	۱۳۷
۱ - انجام موضوع معین	۱۳۷

۱۳۹	۲- انقضاء مدت
۱۴۰	۳- ورشکستگی
۱۴۰	۴- تصمیم مجمع عمومی فوق العاده
۱۴۰	ب- انحلال قضائی
۱۴۰	۱- راكد ماندن شرکت
۱۴۰	۲- عدم تشکیل مجمع عمومی سالانه
۱۴۱	۳- بلاتصدی ماندن پست مدیریت
۱۴۱	۴- سکوت در موارد انحلال قانونی
۱۴۱	مبحث سوم- تصفیه
۱۴۲	الف- تصفیه به علتی غیر از ورشکستگی
۱۴۲	۱- وضعیت حقوقی شرکت در حال انحلال
۱۴۲	۲- فعالیت اجتماعی و اقتصادی
۱۴۴	ب- مدیریت
۱۴۴	۱- مدیر تصفیه
۱۴۴	اول- انتصاب
۱۴۴	دوم- تغییر
۱۴۶	سوم- اختیارات
۱۴۶	چهارم- مدت
۱۴۶	ج- نظارت
۱۴۷	د- ختم تصفیه
۱۴۹	هـ- مسئولیت مدیران تصفیه
۱۴۹	۱- بطلان قراردادهای مشکوک
۱۴۹	۲- مسئولیت مدنی
۱۵۰	۳- مسئولیت کیفری
۱۵۰	و- انحلال به علت ورشکستگی
۱۵۱	نوشتار دوم- شرکت با مسئولیت محدود
۱۵۳	مبحث اول- تشکیل شرکت با مسئولیت محدود

الف- خصوصیات شرکت با مسئولیت محدود	۱۵۴
۱- تعداد شرکاء	۱۵۴
۲- حدود مسئولیت شرکاء	۱۵۵
۳- اسم شرکت	۱۵۶
ب- سرمایه شرکت با مسئولیت محدود	۱۵۷
۱- وضعیت آورده	۱۵۸
۲- ارزیابی آورده	۱۵۹
ج- تغییرات سرمایه شرکت با مسئولیت محدود	۱۶۰
مبحث دوم- مراجع اتخاذ تصمیم و نظارت	۱۶۱
الف- مجامع عمومی	۱۶۱
۱- مجمع عمومی عادی	۱۶۱
۲- مجمع عمومی فوق العاده	۱۶۱
۳- مجامع عمومی در شرکت تک عضو	۱۶۳
ب- مرجع نظارتی	۱۶۳
مبحث سوم- اداره شرکت با مسئولیت محدود	۱۶۴
الف- انتخاب مدیران	۱۶۵
ب- مدت مدیریت	۱۶۵
ج- وظایف مدیران	۱۶۵
د- مسئولیت مدیران	۱۶۶
مبحث چهارم- انحلال شرکت با مسئولیت محدود	۱۶۸
الف- حسابرسی و ترازنامه	۱۶۸
ب- انحلال	۱۶۹

باب دوم: شرکت‌های اشخاص (شرکت‌های تضامنی و نسبی)

مبحث اول- تشکیل شرکت تضامنی و نسبی	۱۷۶
الف- مسئولیت تضامنی	۱۷۷
ب- تبعات مسئولیت تضامنی	۱۸۰
۱- اسم شرکت تضامنی و نسبی	۱۸۰

۱۸۲	۲- انتقال سهم الشرکه
۱۸۴	۳- انتقال منافع سهم الشرکه
۱۸۴	مبحث دوم- مدیران
۱۸۵	مبحث سوم- سرمایه شرکت تضامنی
۱۸۵	الف- سرمایه نقد و غیر نقد
۱۸۶	ب- ارزیابی سهم الشرکه
۱۸۸	ج- تقسیم سود و زیان
۱۸۹	د- سال مالی و ترازنامه
۱۹۱	مبحث چهارم- انحلال شرکت و محو شخصیت حقوقی
۱۹۱	الف- تعدیل موارد انحلال
۱۹۲	ب- محو شخصیت حقوقی

باب سوم: شرکت های مختلط

۱۹۶	مبحث اول- شرکت مختلط سهامی عام
۱۹۶	الف- اصول حاکم
۱۹۶	۱- حاکمیت اصول شرکت سهامی
۱۹۸	۲- سرمایه شرکت مختلط سهامی عام
۱۹۹	ب- نظارت
۱۹۹	ج- حق رجوع به شرکاء
۲۰۰	د- فوت و حجر شریک ضامن
۲۰۱	مبحث دوم- شرکت مختلط سهامی خاص
۲۰۲	مبحث سوم- شرکت مختلط غیرسهامی
۲۰۲	الف- اصول حاکم بر شرکت مختلط غیرسهامی
۲۰۳	ب- اداره شرکت مختلط
۲۰۳	۱- مدیریت شریک ضامن
۲۰۴	۲- نظارت شریک غیرضامن
۲۰۴	ج- وضعیت حقوقی شرکاء
۲۰۴	۱- وضعیت حقوقی شریک غیرضامن

۲۰۶	۲- وضعیت حقوقی شریک ضامن
۲۰۷	مبحث چهارم- انحلال و تصفیه شرکت مختلط
۲۰۷	الف- انحلال قانونی
۲۰۸	ب- انحلال قضایی
۲۰۸	۱- به تقاضای شریک ضامن
۲۰۸	۲- به تقاضای شریک با مسئولیت محدود
۲۰۸	۳- تصفیه

باب چهارم: شرکت های تعاونی

۲۱۲	مبحث اول- تاریخ حقوق
۲۱۲	الف- پیدایش
۲۱۳	ب- حقوق ایران
۲۱۵	مبحث دوم- معرفی شرکت های تعاونی
۲۱۶	الف- تقسیم بندی گروهی
۲۱۶	۱- تعاونی تولید
۲۱۷	۲- تعاونی توزیع
۲۱۷	۳- تعاونی مصرف
۲۱۸	۴- تعاونی اعتبار
۲۱۸	ب- تقسیم بندی موضوعی
۲۲۰	ج- تقسیم بندی تجاری
۲۲۱	۱- شرکت تعاونی سهامی عام
۲۲۱	۲- شرکت تعاونی سهامی خاص
۲۲۲	۳- شرکت تعاونی غیرسهامی
۲۲۳	مبحث سوم- معرفی شرکت تعاونی غیر سهامی
۲۲۴	الف- ترکیب اعضاء
۲۲۵	ب- هدف
۲۲۶	ج- پای بندی به اصول تعاون
۲۲۷	مبحث چهارم- مقدمات تشکیل شرکت تعاونی

۲۲۸	الف- هماهنگی با قانون
۲۲۸	۱- تعریف
۲۲۹	۲- امکانات
۲۳۱	ب- تحصیل مجوز و نظارت
۲۳۵	مبحث پنجم- عضویت در شرکت تعاونی
۲۳۵	الف- عضویت
۲۳۷	ب- عضویت در تعاونی موجود
۲۳۹	مبحث ششم- ترک تعاونی
۲۳۹	الف- خروج
۲۴۱	ب- اخراج
۲۴۳	ج- فوت عضو
۲۴۴	مبحث هفتم- تهیه و تصویب اساسنامه
۲۴۴	الف- تهیه اساسنامه
۲۴۷	ب- تصویب مجمع مؤسس
۲۴۷	۱- دعوت مجمع عمومی
۲۴۸	۲- رأی گیری
۲۴۸	۳- احراز شرایط ثبت شرکت
۲۴۹	۴- ثبت تعاونی و تولد شخصیت حقوقی
۲۵۰	مبحث هشتم- سرمایه شرکت تعاونی
۲۵۰	الف- منابع تأمین سرمایه
۲۵۰	۱- منابع عمومی
۲۵۱	۲- منابع خصوصی
۲۵۲	ب- شکل سرمایه
۲۵۳	مبحث نهم- ارکان تعاونی
۲۵۳	قسمت اول- مجامع عمومی
۲۵۴	الف- مجمع عمومی عادی
۲۵۵	ب- مجمع عمومی فوق العاده

۲۵۷	اول - تغییر اساسنامه
۲۵۷	دوم - ادغام
۲۵۸	قسمت دوم - مدیریت شرکت تعاونی
۲۵۸	مبحث اول - انتخاب هیأت مدیره
۲۵۸	اول - شرایط مدیریت
۲۶۰	دوم - انتخاب مدیران
۲۶۱	سوم - مدیران عادی
۲۶۱	۱ - ترکیب هیأت مدیره
۲۶۲	۲ - اعمال جمعی مدیریت
۲۶۲	۳ - جلسات
۲۶۳	مبحث دوم - وظایف و اختیارات
۲۶۳	اول - وظایف عمومی
۲۶۵	دوم - تعیین مدیرعامل
۲۶۷	سوم - تعیین صاحبان امضاء مجاز
۲۶۹	قسمت سوم - مقررات نهایی قانون بخش تعاونی
۲۷۰	الف - اتحادیه تعاونی
۲۷۱	اول - هیأت مدیره
۲۷۲	دوم - مدیرعامل
۲۷۲	سوم - بازرس
۲۷۲	ب - اتاق تعاون
۲۷۴	ج - هیأت بازرسی
۲۷۴	د - منابع مالی
۲۷۴	مبحث پایانی - وزارت تعاون
۲۷۷	پیوست
۳۰۷	منابع و مآخذ

مقدمه

جلد نهم این کتاب اختصاص به آموزش اقسام شرکت‌های تجاری دارد. در مقدمه جلد هشتم نوشته شد که لایحه اصلاح قانون تجارت بعد از سال‌ها انتظار تقدیم مجلس شورای اسلامی شده است و مقررات حقوق تجارت را با حذف و اضافه و اصلاح و تغییر در آینده مواجهه نموده است. منتهی محور اصلی تغییرات صوری و محتوی آن شکستن و بی‌سلیقه بستن قوانین قبلی و گسستن با فرهنگ بین‌المللی شرکت‌های تجاری است.

هنوز لایحه جدید تجارت که خود به چهار قانون تقسیم و نام‌گذاری شده است به تصویب نهایی نرسیده است. اختلاف مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان منجر به بایگانی لایحه در دولت دهم و به جریان انداختن مجدد آن در دولت یازدهم شده است. ولی پس از یک دهه مبارزه و کش و قوس نخواهند توانست اصلاح قانون تجارت را از گردونه قانون‌گذاری خارج نمایند و در نهایت با تغییراتی به تصویب نهایی خواهد رسید. به تصویب هم که نرسد حقوقدان کار خودش را می‌کند زیرا آموزش قانون ناقص و بد هم منفعت علمی خود را دارد. لذا در متن جلد نهم مانند جلد هشتم قانون حاکم بر شرکت‌های تجاری قانون شرکت‌های تجاری و اشخاص حقوقی فرض شده است. زیرا تا کنون در این دوره کتاب حقوق تجارت قانون تجارت ۱۳۱۱ و لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ مورد تجزیه و تحلیل گرفته است.

در جلد هشتم شخصیت حقوقی و کلیات شرکت‌های تجاری را آموزش دادیم و متذکر شدیم که مواد ۱۲۴ تا ۱۴۳ لایحه تجارت مربوط به شخصیت حقوقی و ماده ۱۴۳ تا ۳۷۲ مربوط به کلیات شرکت‌های تجاری و موارد ۳۷۲ تا ۷۰۱ مربوط به اقسام شرکت‌های تجاری است.

لایحه تجارت در ماده ۱۲۶۱ مواد خود را به چهار کتاب تقسیم نموده است که عنوان کتاب دوم آن (اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری) است. اشخاص حقوقی و کلیات شرکت‌های تجاری را در جلد هشتم توصیف نمودیم و این جلد از دوره حقوق تجارت اختصاص به تدریس اقسام مختلف شرکت‌های تجاری دارد.

لازم به یادآوری است که فهم شرکت‌های تجاری در حقوق ایران بدون توجه به حقوق فرانسه ممکن نیست. زیرا نه تنها قانون تجارت سال ۱۳۱۱ اقتباس از حقوق فرانسه است، بلکه لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ و لایحه تجارت ۱۳۹۲ و بطور کلی فرهنگ حقوقی شرکت‌های تجاری از حقوق فرانسه تأثیر می‌پذیرد.^۱ لذا در باورقی به هر مناسبت برای سهولت فهم و ارجاع اهل مطالعه و تحقیق توضیحاتی داده خواهد شد.

اقسام شرکت‌های تجاری

حقوق دانان شرکت‌ها را به شرکت شخص و سرمایه تقسیم می‌کنند. شرکت‌های سرمایه بر محور سرمایه طوری تنظیم شده‌اند که در طول حیات آن همیشه همه چیز به حاکمیت پول می‌انجامد.^۲ هر که پول بیشتر، سرمایه بیشتر و سهم بیشتر دارد، به همان نسبت حرف بیشتر و دخالت بیشتر و سود بیشتر می‌برد. به سرمایه اندک، رأی اندک و دخالت اندک و سود اندک داده می‌شود. مقررات طوری تنظیم شده است که اعمال نفوذ هیچ قدرتی به جز پول به شکل سهم وجود ندارد. به این دلیل به شرکت سهامی، شرکت بی‌نام^۳ لقب داده‌اند. زیرا شرکت به نام سرمایه‌ای است که متعلق به همه سهامداران است و همه اقشار می‌توانند با پول بیش و کم عضو داشته باشد و ناشناخته بمانند. در مطالعه جزئیات شرکت این دموکراسی حاکم بیشتر آشکار خواهد شد.

در شرکت شخص شخصیت شریک مورد توجه است و قائم به شخص *Intuitus personae* است. بطوری که بدون شناخت شخصیت شریک قرارداد شرکت منعقد نمی‌شود و هرگاه شریک با شناخت معین از شرکت خارج شود مشارکت بی‌معنی و منحل می‌شود. التقاطی از شرکت سرمایه و شرکت شخص نیز وجود دارد که شرکت مختلط نامیده می‌شود. موضوع این جلد از کتاب آموزش انواع مختلف شرکت‌های موصوف است.

قانون‌گذار شرکت‌های تجاری را به نوعی تقسیم نموده است و حقوق‌دانان برای فهم آن دسته‌بندی‌های مخصوص خود را دارند. تقسیم‌بندی قانون‌گذار و دسته‌بندی‌های حقوق‌دانان را به ترتیب بیان می‌نمائیم.

1- RIPERT, R. ROBLIT. Traite de droit commercial tome 1. 14e Edition. L. G. D. J 1991. Paris. p. 573. n. 701.

2- S. Helot. La place de l'intuitus personae dans les societes de capitaux, D. S., 1991. Chron. 123.

3- ANONYME

به موجب ماده ۱۹ قانون اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری که از این پس با حروف اختصاری ق. ا. ح. ش. ت مشخص خواهد شد شرکت تجاری یازده نوع است:

- ۱- سهامی عام
- ۲- سهامی خاص
- ۳- با مسئولیت محدود
- ۴- تضامنی
- ۵- نسبی
- ۶- مختلط سهامی عام
- ۷- مختلط سهامی خاص
- ۸- مختلط غیرسهامی
- ۹- تعاونی سهامی عام
- ۱۰- تعاونی سهامی خاص
- ۱۱- تعاونی غیرسهامی

بعد از ذکر موارد یازده‌گانه فوق‌الذکر در ماده بعدی انواع مختلف شرکت‌های تجاری به سلیقه اشخاص خارج از آنچه احصاء شده با رعایت مقررات کلی شرکت‌ها قابل تأسیس است. طبق این ماده علاوه بر انواع شرکت‌های مذکور در ماده ۱۹ این قانون شرکت تجاری می‌تواند طبق مقررات خاصی که با تراضی شرکاء و یا سهامداران معین می‌شود با هر میزان سرمایه تشکیل شود ولی در هر حال رعایت احکام مندرج در فصل‌های اول و سوم این باب الزامی است. در قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱ شرکت‌های تجاری به هفت قسم تقسیم می‌شدند و عبارت بودند از:

- ۱- شرکت سهامی.
- ۲- شرکت با مسئولیت محدود.
- ۳- شرکت تضامنی.
- ۴- شرکت مختلط غیرسهامی.
- ۵- شرکت مختلط سهامی.
- ۶- شرکت نسبی.
- ۷- شرکت تعاونی تولید و مصرف.

تقسیم‌بندی قانون تجارت که از قانون تجارت فرانسه اقتباس شده بود با آنچه که تقریباً در همه کشورهای دنیا معمول بود و میراث فرهنگی شرکت‌های تجاری را تشکیل داده است هماهنگی داشت. در این تقسیم‌بندی شرکت‌های تجاری هر یک از دیگری متفاوت و هر کدام بر حسب روانشناسی اشخاص و نگاه آن‌ها به مشارکت تجاری ترکیب مختلف اشخاص را برای تشکیل شرکت ممکن می‌نمود.

در تقسیم‌بندی قانون اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری به عوامل انسانی تشکیل‌دهنده شرکت توجه نشده است. ترسیم فرق بین شرکت سهامی عام و شرکت تعاونی سهامی عام و شرکت مختلط سهامی عام از نظر عوامل انسانی مشکل است. روانشناسان و حقوقدانان در مقام سؤال انتخاب نوع شرکت نمی‌دانند که توصیه به تأسیس شرکت سهامی عام یا تعاونی سهامی عام یا مختلط سهامی عام نمایند. زیرا در هر سه مورد سرمایه قابل تقسیم به سهام است که باید از عموم تأمین شود، ولی هر کدام به گونه متفاوتی سهامداران را دور هم جمع و طلب سرمایه می‌نمایند.

ابتکار عمل قانون‌گذار نیز سطحی است زیرا قواعد میراث فرهنگی بین‌المللی شرکت‌های سهامی و قواعد جا افتاده آن را بر تعاونی سهامی عام و مختلط سهامی عام سوار نموده است. پس از انشاء پنج ماده بی‌محتوا مانند ماده ۴۲۰ و ۴۲۱ قانون اشخاص حقوقی و شرکت‌های تجاری راجع به شرکت تعاونی سهامی عام در ماده ۴۲۴ همان قانون مقرر می‌دارد که احکام شرکت سهامی عام با رعایت مقررات این مبحث در مورد شرکت تعاونی سهامی عام نیز مجری است. به همین ترتیب در ماده ۴۳۳ مقرر است که احکام شرکت سهامی خاص با رعایت مقررات این مبحث در مورد شرکت تعاونی سهامی خاص نیز مجری است.

اگر قرار بر این است که حدود سیصد ماده قانونی شرکت سهامی تعاونی عام به عاریت از شرکت سهامی گرفته شود از این تغییر نام چه سودی حاصل می‌شود؟ در ماده ۴۲۰ حداقل تعداد سهامداران شرکت تعاونی سهامی عام ۲۰ عضو است که در شرکت سهامی ۷ عضو می‌باشد؟ این تغییر تعداد اعضاء چه منفعتی دارد؟ به همین ترتیب در شرکت تعاونی سهامی خاص حداقل اعضاء ده نفر و در شرکت سهامی خاص سه نفر تعیین شده است. چرا ۴ نفر یا ۱۴ نفر تعیین نشده است؟ مطمئناً تدوین‌کنندگان قانون نمی‌دانند. با تکیه بر همین ندانم‌کاری‌ها تعداد شرکت‌های تجاری را از ۷ به ۱۱ افزایش داده‌اند.

برای فهم شرکت‌ها حقوقدانان حقوق تجارت شرکت‌های تجاری را به گونه‌های دیگری

تقسیم‌بندی می‌کنند. این گونه‌های سنتی در تقسیم‌بندی جدید قانون‌گذار نمی‌گنجد ولی مشکل از گونه‌های جدید نیست مشکل قانونگذار است که ابتکار بی‌منطقی در پیش گرفته است. لذا ارزش آموزش آن همچنان به قوت خود باقی است. مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: ۱- شرکت شخص ۲- شرکت سرمایه ۳- شرکت مختلط ۴- شرکت تعاونی که مختصراً توضیح داده می‌شود.

الف- شرکت سرمایه

در این نوع شرکت‌ها که عبارتند از شرکت سهامی و شرکت با مسئولیت محدود شرکاء به میزان سرمایه‌ای که بصورت سهم یا سهم‌الشرکه در شرکت می‌گذارند مسئول تعهدات شرکت هستند. چنانچه قروض شرکت از دارایی آن تجاوز نماید، شرکاء مسئول بدهی شرکت نیستند و طلبکاران نمی‌توانند برای وصول مطالبات خود به شرکاء مراجعه نمایند. شخصیت سهامداران و گاهی شرکاء ناشناخته است. سهام شرکت سهامی، اگر در بورس عرضه شده باشد، از طریق بورس قابل خرید و فروش است. در اینصورت ممکن است خریدار از محل و موضوع و طرز اداره شرکت سهام اطلاعی نداشته باشد.

سهام این شرکت می‌تواند بی‌نام باشد، در اینصورت این نوع سهام جزء اسناد در وجه حامل و دارنده صاحب آن است. به این علت به این شرکت‌ها در حقوق فرانسه شرکت Anonyme نام نهاده‌اند که در لغت فرانسه به معنی بی‌نام است.

در شرکت سرمایه پول و سرمایه محور همه امور است. حق مشارکت، حد نصاب اتخاذ تصمیم حق رأی و حق سود بر مبنای سرمایه و سهمی است که شریک در شرکت دارد. در شرکت با مسئولیت محدود نیز اگرچه شخصیت شرکاء تا اندازه‌ای مورد توجه است ولی بیشتر از آن به سرمایه اهمیت داده می‌شود. در این راستا ماده ۳۶۲ ق.ا.ج.ش. ت مقرر می‌دارد که سهم‌الشرکه، قابل واگذاری به غیر نیست مگر اینکه مجمع عمومی عادی شرکت موافقت کند.

در قانون تجارت مقرر شده بود که سهم‌الشرکه را نمی‌توان منتقل به غیر نمود مگر با رضایت عده‌ای از شرکاء که لااقل سه ربع سرمایه متعلق به آن‌ها بوده و اکثریت عددی نیز داشته باشند. در سایر مواد قانونی نیز همیشه توجه به سرمایه بر توجه به اشخاص مقدم است. بطور کلی از شخص وقتی سخن به میان می‌آید که سرمایه قاطعیت لازم را ندارد.